

Nadace Bohuslava Martinů

text: LUKÁŠ PAULŮ
odpovídal: Prof. IVAN ŠTRAUS

// Jak a kdy Nadace Bohuslava Martinů vznikla?

Nadace BM byla založena 8. prosince 1975 (Martinů by bylo 85 let) v lůně Českého hudebního fondu (dále jen ČHF) jako dědička autorských práv a výnosů z nich na základě závěti vdovy po skladateli, paní Charlottě Martinů – Quennehen. Původně byla určena jako správce autorských práv švýcarská Nadace Paula Sachera, velkého mecenáše a blízkého osobního přítele manželů Martinů. Po rozhovorech s JUDr. Ulrichem Uchtenhagenem, ředitelem SUIISA, jakož i s předválečnými přáteli BM, Karlem Šebánkem, Josefem Páleníčkem, pozdějším životopiscem Jaroslavem Míhule a tehdejší právníkem ČHF, JUDr. Richardem Klosem, změnila paní Charlotte svou závěť a odkázala převážnou část výnosů a všechna autorská práva Nadaci BM při Českém hudebním fondu. Byla to v roce 1975 jediná možná forma, jak zachránit prostředky z provádění děl BM (zejména v zahraničí) ze spárů socialistického hospodářství a vymezit jejich určení pro „péči o vydávání a šíření díla Martinů v ČSSR a v zahraničí, muzikologické bádání, podporu mladých skladatelů a interpretů a vznik důstojného památníku v (rodné) Poličce“.

ČHF vložil do NBM jako počáteční vklad 100 000 Kč, což paní Charlotta kvitovala s velkým uspokojením, jelikož počáteční vklad do nadace švýcarské, 5 000 švýcarských franků musela vložit sama. Také se mnohokrát nechala slyšet „kdo jiný by měl pečovat o hudbu BM, ne-li jeho krajané“. (Mé osobní svědectví.)

Jednání, která změně závěti předcházela, byla velice složitá jak na české, tak na francouzské straně. Na jednu stranu bylo nutno nepopudit komunistické mocipány, na druhou stranu nevyplekat paní Charlottu netaktním jednáním. Byla to už stará, nemocná dáma. Naštěstí se podařilo získat na stranu vdovy tehdejšího ministra kultury, Dr. Milana Klusáka, který – ač komunistka – se uměl chovat podle etikety a navíc mluvil plynně francouzsky. Mezi ním a Charlottou se vytvořil přátelský vztah vzájemné důvěry, také proto, že Klusák pomáhal prosadit leccos mezi politickými špičkami.

Po roce 1989 se Nadace postupně zbavovala závislosti na ČHF a v roce 1992 získala samostatný statut. Od té doby je svou vlastní paní a o všech otázkách rozhoduje výlučně Správní rada Nadace.

Bohuslav Martinů u klavíru v hudební škole, kterou navštěvoval. Polička, 1918, vlastník Centrum Bohuslava Martinů v Poličce

// Z jakých fondů je Nadace financována? Jedná se převážně o státní podporu (fondy Ministerstva kultury či fondy Evropské unie) nebo o soukromé zdroje?

Nadace dostává výnosy ze zapsaného nadačního jmění u bankovních domů a výnosy z provádění děl BM po celém světě, vyjma Švýcarska a Lucemburska. Proto je pro ni OSA, jakožto výběřčí poplatků, důležitou partnerkou. Nadace nedostala nikdy ani korunu ze státních peněz nebo z fondů Evropské unie.

Pro badatelské účely, styk s veřejností a v poslední době i pro přípravu Souborného kritického vydání děl BM zřídila Nadace v roce 1995 Institut Bohuslava Martinů (IBM), jehož hlavním úkolem je péče o šíření znalostí o životě a díle BM. K tomuto účelu vytvořil IBM v letech 2009 a 2010 (dvoji výročí - úmrtí a narození) propagační projekt Martinů Revisited, v jehož rámci oslovil množství zahraničních interpretů a institucí, orchestrů a operních domů, které pomocí promo materiálů upozorňoval na kvalitu hudby BM. V roce 2006 se IBM osamostatnil jako obecně prospěšná společnost, takže může žádat o granty na Souborné kritické vydání, které badatelsky připravuje jako svůj hlavní současný úkol. V rámci této činnosti se podařilo dohledat některé nezvěstné rukopisy nebo předlohy pro tisk, často s osobními poznámkami BM. Kromě toho se podařilo zpracovat skladatelovu korespondenci, jeho

Bohuslav Martinů
na výletě.
Švýcarsko, Alpy,
1948, vlastník
Centrum Bohuslava
Martinů v Poličce

Bohuslav Martinů jako šestiletý či sedmiletý
houslista, se sestrou Marií. Polička cca1896,
vlastník Centrum Bohuslava Martinů v Poličce

Bohuslav a Charlotte
Martinů na sáňkách.
Polička, prosinec,
1935, vlastník
Centrum Bohuslava
Martinů v Poličce

// Dílo skladatele je totiž rozptýleno mezi třináct světových nakladatelství a zdaleka ne každé nakladatelství bylo schopno přetisknout věrně skladatelův umělecký záměr.

- > vlastní texty a texty publikované o něm a jeho hudbě po celém světě od začátku 20. století do dnešních dnů. Dílo skladatele je totiž rozptýleno mezi třináct světových nakladatelství a zdaleka ne každé nakladatelství bylo schopno přetisknout věrně skladatelův umělecký záměr. Často se sice jednalo o nechtěné opominutí, ale i tak je nutno každou notu pečlivě prověřovat a leckdy i dotvořit skladatelův záměr, protože při počtu 400 opusů nebylo možno uhlídat každý zvukový symbol či artikulaci. Institut B. Martinů spravuje také knihovnu, ve které shromažďuje veškeré materiály týkající se skladatelova života a díla, digitalizuje za finanční pomoci Nadace rukopisy, korespondenci a další materiály a poskytuje rozmanitý servis badatelům.

// Nadace je v podstatě dědic majetkových práv Bohuslava Martinů. Kdo práva spravoval před jejím vznikem a jaké byly hlavní důvody převodu práv na Nadaci?

Do vzniku Nadace BM byla správkyňi autorských práv paní Charlotte Martinů. Z jejího popudu vznikla švýcarská nadace, v níž o ně pečoval oddaný přítel paní Charlotty, vynikající znalec mezinárodního autorského práva, JUDr. U. Uchtenhagen. Bohužel v roce 2003 zahynul při automobilové nehodě v Zimbabwei, kde pomáhal (stejně jako v celé Africe) budovat instituční zázemí pro vznik autorské ochranné organizace. Hlavním důvodem pro změnu závěti paní Charlotty byl převoz manželových ostatků a uložení ve společném hrobě. Důležitou roli hrál samozřejmě láskyplný vztah českých interpretů i některých skladatelů k hudbě BM, který vdovu přesvědčil o upřímném zájmu českých přátel o jejího manžela. Projevů přízně se jí dostávalo odevšad a permanentně.

// Jak s dílem Martinů pracujete? Existuje nějaká dlouhodobější vize nebo se spíše soustředíte na ty krátkodobé?

NBM v roce 1996 založila a dodnes pořádá festival Dny Bohuslava Martinů. Podporuje provozování děl BM a vydávání not a nahrávek v Čechách i v zahraničí. Nejrozsáhlejším dlouhodobým projektem NBM je Souborné kritické vydání děl BM, které z jejího pověření zajišťuje Institut BM – tento projekt se připravuje od roku 1995 a potrvá desítky let. NBM financuje International Martinu Circle, mezinárodní společnost BM, fan klub jeho příznivců, který je rozset po celém světě, a to od Japonska až po obě Ameriky. Tato Instituce vydává 3x ročně v angličtině Martinu Revue, v níž se publikují vědecké studie, zajímavosti kolem BM, nálezy

pohřešovaných rukopisů a zprávy o aktivitách fanoušků BM na celém světě. Rozesílá také ročně 1 CD se vzácnými historickými nebo aktuálními nahrávkami.

NBM podporuje také českou Společnost BM, která má čtyři pobočky: v Praze, Brně, Zlíně a Poličce. V současné době se připravuje v Argentíně vydání vybraných kapitol z knihy Jaroslava Mihule ve španělštině, rovněž vydatně podpořené Nadací.

Další z publikací, převážně Nadací financovaných, bude vědecká studie PhDr. Jana Kapusty (1932 - 2011), bývalého ředitele Památníku BM v Poličce, dlouholetého člena správní rady nadace, význačného znalce života BM, s názvem Neuvěřitelná kauza Bohuslava Martinů, pojednávající o okolnostech návratu ostatků BM do vlasti. Tuto knihu očekává Nadace netrpělivě, neboť je na úrovni napínavého thrilleru, vrhajícího nové pohledy na dění kolem návratu BM do rodné Poličky na konci sedmdesátých let.

Nadace předpokládá, že změna struktury činnosti NBM a jmenování ředitele Nadace v tomto roce rozvine bohatou propagační aktivitu a utvrdí členství BM mezi čtyřmi velikány české hudby.

// Existuje kompletní česká diskografie díla Bohuslava Martinů?

Diskografii díla BM lze nalézt v katalogu knihovny BM, na adrese www.martinu.cz, sekce on-line katalogy. Muzikolo-

Bohuslav Martinů, Polička, 1910, vlastník Centrum Bohuslava Martinů v Poličce

// Zapůjčení notového materiálu může Nadace podpořit příspěvkem pořadatelů. Což také dělá ve značném rozsahu.

gové Institutu se snaží kompletně zajistit všechny novinky z celého světa, v současné době je v knihovním fondu přes tisíc CD s nahrávkami hudby Martinů.

// Plánujete například reedici houslových koncertů, které v kompletu vydal v roce 2008 Supraphon?

Nadace může podpořit jednotlivé zajímavé mediální počiny, ale sama nemá právní možnost samostatně podnikat. Nahrávací firmy, s nimiž spolupracuje finanční podporou jejich aktivit, obvykle neplánují reedice dřív, než je titul vyprodán.

// Jak často se na vás zájemci obrazejí s prosbou o zapůjčení notového materiálu?

Zapůjčení notového materiálu může nadace podpořit příspěvkem pořadatelů. Což také dělá ve značném rozsahu. Nadace ale sama žádné materiály nevlastní, tudíž je nemůže půjčovat. Může ale poradit, kam se pro zapůjčení či koupení not může žadatel obrátit a opakovaně tak činit.

// Do jaké míry se vám daří kompletovat díla – rukopisy, tištěné materiály, zvukové nahrávky – Bohuslava Martinů?

Nejkompletnější prameny jsou k dispozici k aktuálním svazkům souborného kritického vydání, které má v současné době rozpracováno deset svazků. Zařazení dalších děl do dalších svazků maximálně zvýší pravděpodobnost úplného nalezení všech jejich pramenů, v případě ostatních děl jde o standardní výzkum.

Pokud se na některé z aukcí hlavně v zahraničí vyskytnou rukopisné materiály v dosahu finančních možností nadace, snažíme se je vždy získat a předat jako nadační depozitum do Centra BM v Poličce, které má příslušné klimatické i bezpečnostní vybavení. V knihovně nadace, spravované Institutem, se vyskytují kopie rukopisů většiny děl BM, mnoho z nich existuje v digitalizované podobě, takže jsou k dispozici badatelům i praktickým muzikantům. Přehled tisku nám zajišťuje placený informační servis.

// Se kterými organizacemi jste ve spojení v zahraničí?

Spolupracujeme se všemi nakladatelstvími děl BM, se skladatelskými institucemi doma i v zahraničí, s operními domy, symfonickými orchestry, festivaly, univerzitami, knihovnami a archívy, muzikologickými časopisy, rozhlasovými a televizními stanicemi...

Kvůli spolupráci na Souborném kritickém vydání děl BM je nadace ve spojení především s nakladatelstvím Bärenreiter. To jsou naši nejbližší zahraniční partneři. Nadace je ovšem ve spojení se všemi zahraničními institucemi, které ji o spolupráci požádají – v poslední době pomáhala londýnské English National Opera při příležitosti inscenace opery Julietta v Londýně.

Při badatelské práci je někdy nutno navštívit nakladatelství přímo v hlavním sídle a občas vyjdou najevo překvapivé věci – nedávno byl u Boosey and Hawkes objeven dosud nezvěstný rukopis partitury 4. klavírního koncertu Inkantace. To byl velký úlovek. V dánské Královské knihovně se zase náhle vynořilo rovněž do té doby nezvěstné 1. smyčcové trio, velmi hodnotná skladby z roku 1923. Dosud neobjevených rukopisů je celá řada, proto jsme vždycky velmi rádi, najde – li se třeba korespondenční lístek se zdánlivě nedůležitým sdělením, které ale pomůže vročit tu či onu skladbu do příslušného období, nebo dá najevo, kde byl Martinů v určitou dobu. Samozřejmě nemluvě o rukopisech skladeb, zejména pokud jsou předlohou pro tisk. Platíme dobře a hned.

// Kdy jste do nadace vstoupil vy?

Stal jsem se členem správní rady NBM ihned po revoluci, když se stavěla na vlastní nohy. Za dlouholetého předsednictví PhDr. Kalabise jsem zastával funkci místopředsedy, po jeho rezignaci (ze zdravotních důvodů) jsem byl zvolen předsedou.

// Kam byste rád Nadaci nasměroval?

Chci co nejtěsněji spolupracovat s novým ředitelem Nadace, který by se měl starat jednak o její každodenní chod po správní a ekonomické stránce, jednak o co nejširší uplatnění díla BM doma i ve světě. Máme za to, že hudba BM je tak rozmanitá, pestrá, kvalitní a sdělná, že si v ní najde svou melodii každá duše s otevřeným srdcem, bez ohledu na vzdělání. Vždyť stačí říci „jsem doma“ a každý český kulturní člověk ví, že jsou to slova Poutníka z kantáty Otvírání studánek, tryskající z hloubi srdce samotného tvůrce, který se tak usilovně snažil po všem tom pekelování místy, kam nepatřil, vrátit domů, až se mu to za dvacet let od jeho skonu podařilo. Hlavně díky jeho věrné ženě, která ve své závěti vyjádřila přání být pohřbena v Poličce vedle svého muže. Před tímto požadavkem se musel sklonit jak Paul Sacher, tak tehdejší naši vládcové. A i když bylo nutno vyvinout obrovskou dávku diplomacie, mělo-li se všechno podařit – komunistický režim neznal slitování s jakkoli velkou osobností české kultury, viz případ Václava Talicha – spočívají dnes ostatky obou manželů poklidně pod společným náhrobkem na poličském hřbitově, kam putují návštěvy z domova i ciziny, aby se poklonily chudému synku, který proslavil nejen sebe, ale hlavně svůj rodný kraj a město.

Bohuslav Martinů se narodil na věži kostela sv. Jakuba na svátek Neposkvrněného početí Panny Marie a při jeho příchodu hlaholily zvony. Asi i proto mohla jeho žena stále upozorňovat všechny milovníky jeho hudby: „Všimněte si, že v každé Bohušově skladbě je někde malé okénko do nebe...“ Aby se těmi okénky podívalo co největší množství lidí dobré vůle, o to se snaží a bude snažit i do budoucna Nadace Bohuslava Martinů.